

På besøg hos romaer i Bulgarien

Romaer har fyldt de danske avisoverskrifter denne sommer. De romaer, der kommer til Danmark om sommeren for at samle pantflasker, stammer hovedsageligt fra landsbyer i Rumænien. Vi besøgte to af Europas største roma-ghettoer i nabolandet Bulgarien

AF HENRIK KØHLER
redaktion@mja.dk

I forbindelse med 11 dages sommerferie i Bulgariens to vi på besøg i de to største roma-ghettoer i Bulgarien, Fakulteta i Sofia og Stolipinovo i Plovdiv.

Det siges at mange taxachauffører i Sofia takker nej til at køre til Fakulteta, Sofias største roma-ghetto. Om der er grund til at være bekymret er tvivlsomt, men vores familie på fem er på vej derud og sidder lige nu klempt sammen i en lille sort bil sammen med chaufføren Elena Kabakchieva.

Elena står i spidsen for projektet »Reach for change«, der skal forbedre livsvilkårene for kvarterets omkring 60.000 indbyggere og som er støttet af de danske Veluxfond.

Men hvad laver en dansk familie med tre børn i dette område i sommerferien, tænker nogen måske.

Det er et godt spørgsmål.

Vi er slet og ret nysgerrige på at stikke næsen ned i kulturer, der ikke ligner vores egen. En nysgerrighed der blandt andet har bragt os på besøg hos indianerstammer i Latinamerika, fair-trade sukkerproducenter i Malawi og hos Amishfolket i Pennsylvania.

Nu parkeres bilen foran en relativt overskuelig nyopført tre-etagers bygning og vi præsenteres for medarbejderne, der alle er romaer.

Vores chauffør Elena bruger et meget sigende billede på romaernes situation, nemlig Mowgli, der bliver opdraget i en ulvefamilie og tilegner sig dennes normer og livsstil. På samme måde har de fleste romaer i generationer levet isoleret fra det omgivende samfund, hvor kun deres egne moralbegreber og livsførelse har været gældende. Hvis man grundlæggende vil ændre på disse ting, må man tage fat hele vejen rundt. Derfor ser vi rådgivning for gravide kvinder, en lille børnehave, grupper med teenagepiger hvor emner som prævention, uddannelse og helt almindelige dagligdags problemstillinger diskuteres.

»Og mændene?«, spørger min kone. Roma-samfundet er meget mandsdomineret, men flere mænd har været på besøg i centeret for, med egne øjne, at se om det var forsvarligt at sende døtre og koner her hen. Men det er dog ikke fra mændene, at man skal forvente at revolutionen kommer. Kan man få deres accept er meget nået. Ting tager tid og centeret har kun stået færdigt i tre måneder, så indretningen en endnu ikke helt gjort færdig, men tankerne og visionerne fejler bestemt ikke noget.

Midt under interviewet går døren op og samtlige medarbejdere kommer ind og synger »happy birthday« for vores værtinde, der får overrakt en lille buket solsikker. Det er ret rørende. Alle får et kram til gengæld, - vi stiller os også op i rækken.

Som lovet skal vi på en sightseeing i kvarteret sammen med Elena og to unge piger fra centeret. Husene er spartanske og jordvejene har store pytter, som formentlig stammer fra kloakafløb. Disse er ikke nedgravet, men flyder på jorden eller i kanaler i vejsiden, hvilket giver en lidt kvalm sødlig lugt. En af pigerne viser sit hjem frem, men kun fra gaden. Det er sikkert et spørgsmål om ære, ikke at invitere os med indenfor. Man fornemmer også, at folk ikke er meget for at blive fotograferet. Havde det ikke været for de lokale, vi er sammen med, var vi aldrig gået ind i kvarteret. Et par enkelte huse er prangende og flot malet og omkranset af kunstnerisk jernindhegning. Det er de få velhavende romaer, der gerne skiltes med deres rigdom. Janteloven eksisterer ikke i Bulgarien.

Til roma-bryllup for fuld musik

Vi har et stående ønske om at opleve et roma-bryllup og udenfor et nydeligt hus vi går forbi, er der gjort klar til modtagelse af et bryllups-selskab denne søndag. Elena spørger om vi kan få lov til at kigge med, men det synes de åbenbart ikke er en god idé. Øv! Nu havde vi lige den opfattelse, at det var lidt af en ære, at have udlændinge med til sit bryllup. Da vi kommer tilbage til centeret, har en af de ansatte fået nys om et bryllup et stykke vej i en anden retning. Medens vi venter foran en lille butik med bryllupskjoler går Elena over gaden til restauranten hvor festen finder sted og forhandler med en vigtig mand. Kort efter vinker hun os over. Der er grønt lys.

Det er en fuldstændig vild oplevelse at komme ind i det store lokale med, vel et par hundrede mennesker. En masse store runde borde, der bugner af drikkevarer og mad. En karavane på 25 – 30 gæster defilerer dansende rundt på række mellem bordene med brud og brudgom og med brudens svigermor forrest med brudebuket og i stort skrud fyldt med pailletter. Vi guides ned i det bagerste hjørne hvor et band spiller afsindigt, næsten uudholdeligt, højt. Nogle mænd råber gratulationer i mikrofonen med passende mellemrum. Ind i mellem standser rækken af dansende så nye kan koble sig på. Bruden skifter de ekstremt højhælede stiletter ud med nogle flade. De to

hovedpersoner ser lidt trætte ud, men dette er formentlig også dag tre ud af tre. Bruden er 19 og gommen 23. Alderen hvor man gifter sig, er steget en smule på det seneste, men det er stadig et problem, at meget unge piger indgår giftermål helt ned til 14 – 15 årsalderen.

På brylluppets første dag bliver brudens hænder malet med henna (som i Indien). På brylluppets anden dag, går bruden rundt med en kvinde der kender alle gæsterne med en taske og en notesbog for at modtage gaver – kontante gaver. Den nærmeste familie giver de største beløb, som kan være på flere tusind euro, afhængigt af deres status og ære. Fjernere slægtninge og venner kan nøjes med ned til 25 euro.

Vi bliver hængende lidt endnu, indtil vi fornemmer at det er bedst at komme videre.

Vi takker behørigt den vigtige mand ved udgangen, for at vi måtte se med. Wow for en intensiv oplevelse.

Det forekommer bizart

Efter endnu en dag i hovedstaden, drager vi til landets næststørste by Plovdiv. På togturen viser vi klippet fra brylluppet til vore medpassagerer. De kigger med lige dele mistro og undren. »Boede I der også?« lyder spørgsmålet. Det forekommer bizart for dem, at vi har opsøgt disse mennesker. Romaer er ikke populære og almindelige bulgarere, ved deres fulde fem, ville aldrig opsøge dem.

Stolipinovo – Europas største roma-ghetto. Besøget i Fakulteta har prikket til vores nysgerrighed på roma-kulturen, så vi er nødt til at afslutte de fleste køreture i vores udlejningsbil med at køre gennem Stolipinovo-ghettoen i Plovdiv, der ligger isoleret, men inde i selve by-zonen. Det er et ret chokerende syn, man ikke lige venner sig til: Store nedslidte 8-etagers

ejendomme, bunker af affald, søer af kloakvand, da kloakkerne ikke fungerer og legende børn. Det er lidt udfordrende at trille langsomt af sted, medens vi tager billeder ud af bilen, for hvordan reagerer folk hvis de får øje på os? De er formentlig ikke stolte af at blive afbilledet, men på den anden side har vi en teori, der går ud på, at kun danske turister i bil, kan være så tåbelige at køre rundt i snegletempo og tage billeder midt i det her kvarter. Så det er måske slet ikke noget de er opmærksomme på.

Efter et par gange bliver vi mere dristige og kører ind ad mindre sideveje i området. Vi møder et par hestevogne som kører rundt efter skrald, brugte køleskabe etc. som kan omsættes til kontanter. En hest og et stort føl kommer gående i rask tempo uden ejer, store åbne affaldscontainere af metal ses på hvert et hjørne.

Vi har dog ikke mod på at parkere bilen og begive os ind i området bag blokkene, som skulle være fyldt med interimistiske skure, der ligger væg ved væg, lige som man kender fra indiske slumkvarterer. Børnene brokker sig lidt fra bagsædet, men det er vel fair nok at illustrere virkeligheden, så længe man ikke generer nogen.

Mangler vedligehold - og strøm

Stolipinovo er opført i 70'ernes kommunistiske Bulgarien og gradvist overtaget af romabefolkningen. Efter murens fald i 1989 og Bulgariens økonomiske rutschetur, er der, stort set, ikke foretaget nogen vedligeholdelse og beboerne har tappet strømmen uden at betale, hvilket medførte en gæld på 3 millioner euro. Den statsejede udlejer lukkede for elektriciteten i 2002, men så sig nødsaget til at åbne for den igen, efter et spontant oprør blandt beboerne, samt voldsomme protester blandt

andet fra udenlandske menneskerettighedsorganisationer.

Hvorfor besøger en dansk familie med tre børn sådan nogle steder? Tja, - for det første er det en del af virkeligheden. Vores børn har kun godt af, ved selvsyn, at møde forskellige livsformer. Gang på gang oplever vi, at vores alternative ferieoplevelser optræder i deres skoleopgaver, efter at vi er kommet hjem. De lærer hvordan man klarer sig uden et fælles sprog eller bliver netop inspireret til at lære fremmedsprog. De lærer at finde vej og at navigere i kaos. De er faktisk deltagere i et kursus i, at blive gode rejsende, hvilket ikke er en medfødt

◉ Villum Fonden støtter projekter for børn og unge, hovedsageligt i Central - og Østeuropa. I dette område er Villum Fonden den største private fond med ca. 80 »kørende« projekter ad gangen. Projekterne kan være blandt andet rådgivning for gravide kvinder, børnehaver, og som her støtte til grupper med teenagepiger hvor emner som prævention, uddannelse og helt almindelige dagligdags problemstillinger diskuteres.

◉ Boligkareerne i Stolipinovo, Plovdiv er – stort set – ikke blevet vedligeholdt siden murens fald for knapt 30 år siden. Kloakker fungerer ikke og affald hober sig op.

◉ Fuldt tryk på tre-dages romabryllup. Lydstyrken er helt oppe i det røde felt.

◉ Hoppe og føl på solotur i Stolipinovo-ghettoen i Plovdiv.